ეკონომიკური სინამდვილის ანალიზის ისტორიული მეთოდი

ელენე მენაბდე-ჯობაძე
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

ეკონომიკური მეცნიერების კვლევის მეთოდებს შორის ისტორიულ მეთოდი ყველაზე უფრო ძველი და გამოცდილია. სწორედ ეკონომიკური რეალობის მიმართ ისტორიული რეფლექსით დაიწყო ეკონომიკური მეცნიერება: პირველი ეკონომისტების უმრავლესობა იკვლევდა არა იმდენად თვითონ მეურნეობას, რამდენადაც ამ მეურნეობის ისტორიას - ძალიან ხშირად კონკრეტული რეგიონის ან ქვეყნის ფარგლებში (პირველ „გლობალურ" ისტორიკოსად, ალბათ, ა. სმითი უნდა მივიჩნიოთ).

ისტორიული მასალა წინ უსწრებდა და ამზადებდა თეორიულ დასკვნებს, ხოლო დროდადრო ძნელი იყო იმის გარჩევა, თუ მაინც სად მთავრდება ეკონომიკური ისტორია და სად იწყება ეკონომიკური თეორია.

ისტორიული მეთოდი ორი ეკონომიკური დისციპლინის - ეკონომიკური ისტორიისა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის წამყვანი მეთოდია. ყველა სხვა ეკონომიკური საგნებისთვის იგი მეორეხარისხოვან მეთოდად უნდა განვიხილოთ. ოღონდ ვიდრე ისტორიულ მეთოდს ეკონომიკური რაკურსით შევეხებით, ჯერ კარგი იქნებოდა ეკონომიკური მეცნიერების მიმართ განურჩეველი აზრით გვე ლაპარაკა მასზე და შევხებოდით სოციალურ მეცნიერებებში ისტორიული ანალიზის ზოგადი საფუძვლების საკითხს.

ისტორიული მეთოდი თავის არსებობას ისეთ მეცნიერებას უნდა უმადლოდეს, როგორიცაა ისტორია.

ისტორია არის მეცნიერება. რომელიც სწავლობს კაცობრიობის წარსულს, მსოფლიო ცივილიზაციის მოვლენებსა და ფაქტებს მათი ქრონოლოგიური თანამიმდევრობით.

ისტორიული მეთოდის გამოყენება სცდება საკუთრივ ისტორიის ფარგლებს: იგი პრაქტიკულად ყველა მეცნიერების იარაღადაა ქცეული. ყველაზე ხშირად მას ორ იპოსტასად იყენებენ: როგორც იმ სოციალური ინსტიტუტების ისტორიის კვლევის მეთოდს, რომლებიც ამ მეცნიერების საგანია, და როგორც მოცემული მეცნიერების მიერ დაგროვილი ცოდნის ისტორიის შესწავლის მეთოდს. ამგვარად, ისტორიული მეთოდი არა მარტო ისტორიის უნივერსალური მეთოდია, არამედ ყველა სხვა მეცნიერებისაც

ისტორიულია ის მეთოდი, რომელიც ეყრდნობა ქრონოლოგიური თანამიმდევრობით მოცემული, სპონტანურად და ქაოსურად განვითარებადი რაიმე პროცესების შესწავლას.

ეკონომიკურ მეცნიერებაში ისტორიულ მეთოდს ორი მიმართულებით იყენებენ - როგორც ეკონომიკური ინსტიტუტების ისტორიის კვლევის მეთოდს და როგორც ეკონომიკური ცოდნის დაგროვების ისტორიის კვლევის მეთოდს. პირველ მიმართულებას ტრადიციულად „ეკონომიკურ ისტორიას" უწოდებენ (ან „ეკონომიკის ისტორიას", ხოლო მეორეს - „ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიას", თუმცა, სახელწოდებათა სხვა ვარიანტებიცაა შესაძლებელი. (მაგალითად, ეკონომიკური აზრის ისტორია, ეკონომიკური თეორიები და სკოლები და ა.შ.)

ეკონომიკური ისტორია შეიძლება შიგნით დაიშალოს სხვადასხვა ინსტიტუტების ისტორიად (მაგალიათად, მეწარმეობის ისტორია, საბან-

კო საქმის ისტორია, ფულადი მეურნეობის ისტორია და ა.შ.), რეგიონების ან ქვეყნების ისტორიად (საქართველოს ეკონომიკური ისტორია, აფრიკის ეკონომიკური ისტორია და ა.შ.), მეურნეობის ცალკეული დარგების ან სულაც საწარმოების ისტორიად (მაგალითად, ტრანსპორტის დარგის ეკონომიკური ისტორია, კორპორაცია „ფორდის" ეკონომიკური ისტორია). მაგრამ გამაერთიანებელი დისციპლინის როლს აქ თამაშობს საყოველთაო (მსოფლიო) ეკონომიკური ისტორია, ან, სხვაგვარად, მსოფლიო ეკონომიკის ისტორია.

ეკონომიკური აზრის (ეკონომიკურ მოძღვრებათა) ისტორიაც უფრო კონკრეტულ ანუ კერძო მიმართულებებად შეგვიძლია დავყოთ, მაგალითად:

- რეგიონების მიხედვით (საქართველოს ეკონომიკური აზრის ისტორია, დიდი ბრიტანეთის ეკონომიკური აზრის ისტორია, ლათინური ამერიკის ეკონომიკური აზრის ისტორია და ა.შ.);

- კონკრეტული მიმართულებებისა და სკოლების მიხედვით (ფიზიოკრატული სკოლის ისტორია, მარქსისტული ეკონომიკური აზრის ისტორია, კეინსელობისა და ნეოკეინსელობის ისტორია, მონეტარიზმის ისტორია, ინსტიტუციონალიზმის ისტორია და ა.შ.).

- თვითონ ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის ყველაზე საკვანძო თემების მიხედვით (მაგალითად, ეკონომიკური მეთოდოლოგიის ისტორია, ეკონომიკის საგნის შესახებ წარმოდგენათა განვითარების ისტორია, ფინანსური აზრის ისტორია, ეკონომიკურ-მმართველობით მოძღვრებათა ისტორია და ა.შ., და ისიც კი, რასაც ეკონომიკური აზრის ისტორიის ისტორია შეგვიძლია ვუწოდოთ - იმის ისტორია, თუ ვინ იყვნენ მისი ყველაზე უფრო გამოჩენილი ისტორიკოსები და ა.შ.)

როგორია ეკონომიკაში ისტორიული მეთოდის გამოყენების თავისებურებანი? რატომ აქვს მას ასეთი დიდი მნიშვნელობა ეკონომიკური მეცნიერებისთვის? რა ძირითად პოზიტიურ შედეგებს იწვევს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ამ მეთოდის გამოყენება? და, ბოლოს, უშუალოდ რა ფუნქციებს ასრულებს იგი ეკონომიკურ კვლევაში?

ჩვენ აქ მივუთითებთ ისტორიული მეთოდის ხუთ ძირითად ფუნქციას:

1. ეკონომიკურ მეცნიერებაში ისტორიული მეთოდი საშუალებას გვაძლევს თვალი მივადევნოთ როგორც თვით მეურნეობის ევოლუციას, ისე მის შესახებ წარმოდგენების განვითარებასაც, ე.ი. იგი ნაირგვარი ხასიათის ინფორმაციას აწვდის ეკონომისტს წარსულის შესახებ. ისტორიული მეთოდის ამ ფუნქციას საინფორმაციო (ან ინფორმატიული) ფუნქცია შეგვიძლია ვუწოდოთ.

2. ისტორიული მეთოდი ხელს უწყობს ეკონომიკური ცოდნის დაკარგული აზრებისა და მნიშვნელობების აღდგენას, იმ ინსტრუმენტარიუმის აღმოჩენას, რომლის მეშვეობითაც ეკონომიკური ცოდნის ახალი ზრდა შეგვიძლია მივიღოთ; ეკონომიკური აზრის ისტორიის მიმართ ამ დებულების ილუსტრირებას ახდენენ „ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის" სახელმძღვანელოს ავტორები:

„ეკონომიკური აზრის ისტორიკოსის ამოცანაა ჩვენი ცოდნის დაკარგული აზრების აღდგენა. გავრცელებული მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, მეცნიერების ისტორია რადაც იმაზე მეტია, ვიდრე კუნსტკამერა (იშვიათი ნივთების კაბინეტი), რომელიც გარდასულ დროთა შეცდომების შესახებ ხსოვნას ინახავს. ესაა იმის უკეთესად, ე.ი. უფრო სრულად და ღრმად, ათვისების მეთოდი, რაც თანამედროვე მეცნიერების არსენალშია დაგროვილი". ამ ფუნქციას შემდგომში ჩვენ „ინსტრუმენტულს" ვუწოდებთ.

3. ისტორიული მეთოდი იმის შესაძლებლობას აძლევს ეკონომიკურ მეცნიერებას, რომ თითქოს წარსულის მხრიდან შეხედოს თავის თავს და ამით ჩაუღრმავდეს საკუთარ საკვლევ ველს. ამ ფუნქციას ჩვენ „რეფლექსურს" ვუწოდებთ.

4. ეკონომიკურ კვლევებში ისტორიული მეთოდი არა მარტო ახდენს ინფორმირებას, რეფლექსირებას და ასრულებს შემეცნების ინსტრუმენტის ფუნქციას, არამედ იგი აკრიტიკებს კიდეც. ეს კრიტიკა სხვადასხვა დონეზე ხორციელდება: როგორც წარსულის კრიტიკა აწმყოს პოზიციებიდან, როგორც აწმყოს კრიტიკა წარსულის პოზიციებიდან და როგორც წარსული (ან ამჟამინდელი) ეკონომიკური აზრის ან ეკონომიკური მეთოდოლოგიის კრიტიკა. (შეგახსენებთ, მაგალითად, რომ მარქსის „კაპიტალს" ჰქონდა ქვესათაურიც „პოლიტიკური ეკონომიკის კრიტიკა"). ამ ფუნქციას ჩვენ შემდგომში „კრიტიკულს" ვუწოდებთ.

5. ეკონომიკურ მეცნიერებაში ისტორიული მეთოდი არა მარტო ინფორმაციას გვაწვდის წარსულზე, არამედ ასე თუ ისე მომავლის წინასწარმეტყველებასაც ახდენს. ცხადია, ეს ისტორიული მეთოდის წინასწარმეტყველური ფუნქციის ერთობ „ვულგარული" გაგებაა, მაგრამ თვით „წინასწარმეტყველების იდეა" ამით არაფერს კარგავს: წარსულის გამოკვლევით შეუძლებელია მომავლის შესახებ ცოდნის მიღება, მაგრამ თუ წარსული არ გვეცოდინება, არც

მომავლის ცოდნის იმედი უნდა გვქონდეს. (გვინდა ყურადღება მივაქციოთ იმას, რომ ლაპარაკია სწორედ „წინასწარმეტყველურ" და არა „საპროგნოზო" ფუნქციაზე. თავიანთი მეთოდის გამოყენებით ისტორიკოსებს შეუძლიათ მხოლოდ იწინასწარმეტყველონ და არა მოგვცენ პროგნოზი - ეს უკანასკნელი მოითხოვს აწმყოს და არა წარსულის თვისებების ფორმალიზაციისა და მომავალზე ექსტრაპოლაციის მკაცრ მეცნიერულ კრიტერიუმებს.) ეკონომიკურ კვლევებში ისტორიული მეთოდი ამ აზრით „თეორიული წანამძღვარია" ეკონომიკური ფუტუროლოგიისათვის - მომავლის შემსწავლელი ეკონომიკური მეცნიერებისთვის: როცა რომელიმე მეურნეობის წარსულს სწავლობს, ფუტუროლოგი ცდილობს მომავალზე მოახდინოს მისი გარკვეული მახასიათებლების პროეცირება - წარსულში განიხილოს მომავალი. ეს მით უფრო მნიშვნელოვანია, რამდენადაც, გერმანელი ფილოსოფოსის ჰეგელის მიერ ჩამოყალიბებული უარყოფის უარყოფის კანონის მიხედვით, რაღაც პერიოდში დაკარგული თვისებები, პროცესები და თავისებურებები შეიძლება კვლავ განმეორდეს მომავალში, მაგრამ რაიმე ახალ დონეზე, ე.ი. ხშირ შემთხვევებში განვითარება სპირალისებურად, ტალღისებურად მიმდინარეობს. მაგალითად, XVIII-XX სს.-ებში კაპიტალიზმს თავს ატყდებოდა ხან ლიბერალური (მარცხენა სოციალისტური), ხანაც კონსერვატიული ტალღები და გამორიცხული არაა, თუ ამჟამინდელ კონსერვატიულ ტალღას ადრე თუ გვიან მისი საპირისპირო ლიბერალური (ან სულაც მემარცხენე სოციალისტური) ტალღა ან ტენდენცია შეცვლის.

ამგვარად, ისტორიული მეთოდი ეკონომიკურ კვლევაში 5 ძირითად ფუნქციას ასრულებს: საინფორმაციოს, ინსტრუმენტულს, რეფლექსურს, კრიტიკულსა და წინასწარმეტყველურს. ყველა ეს ფუნქცია თავისებურად მნიშვნელოვანია და იქითაა მიმართული, რომ განახორციელონ ე.წ ისტორიული რეკონსტრუქცია - ეკონომიკური ისტორიის ან ეკონომიკური აზრის ისტორიის ამა თუ იმ ფრაგმენტის რაციონალური და მტკიცებითი აღდგენა. რეტროსპექტულობიდან რეკონსტრუქციაზე გადასვლა უმნიშვნელოვანესი ეტაპია ისტორიული მეთოდის გამოყენებაში.

ეკონომიკური პროცესების ისტორიულ კვლევაში შეგვიძლია სულ ხუთი ძირითადი ეტაპი გამოვყოთ (ჩვენ ვიყენებთ ი. დ. კოვალზონის ტიპოლოგიას მცირედი შესწორებებით იხ. მით. თხზ., გვ. 206):

- სამეურნეო სუბიექტის შერჩევა და საკვლევი ამოცანის დასმა;
- კვლევის ისტორიულ-საინფორმაციო ბაზის გამოვლენა და მისი ჩატარების მეთოდიკის შემუშავება;
- საკვლევი ისტორიული რეალობის რეკონსტრუქცია და მისი აღწერა;
- თეორიული ახსნა რომელიმე ეკონომიკური კანონების, პრინციპებისა და თეორიების საფუძველზე;
- კვლევის შედეგების ვერიფიკაცია (რისამე ჭეშმარიტების შესწავლა, რისამე სინამდვილის დადგენა) და ფალსიფიცირება.

ისტორიული რეკონსტრუქციისა და ისტორიული კვლევის ამოსავალი წერტილი მთლიანობაში არის ისტორიული წყაროები. სწორედ მათი ანალიზი აქცევს ისტორიულ მოწმობებს, მონაცემებსა და ცნობებს სრულყოფილ ისტორიულ ფაქტებად.

ი. დ. კოვალზონი გამოყოფს ოთხი ტიპის ისტორიულ წყაროებს (ნივთიერი, წერილობითი, სახვითი და ფონიკური) და იგივე ტიპოლოგია, მცირედი დამატებებით, ალბათ, სამეურნეო წესრიგის ისტორიული წყაროებისთვისაც შეგვიძლია გამოვიყენოთ. ისინი ხუთ ძირითად ჯგუფად შეგვიძლია დავყოთ: 1)ნივთიერი; 2)წერილობითი; 3)სახვითი; 4)ვიდეოფონიკური; 5)ელექტრონული.

ისტორიული მეთოდით მოსარგებლე ეკონომისტის მთავარი პრობლემაა ამა თუ იმ წყაროს ადეკვატურობის დადგენა. ამ შემთხვევაში ადეკვატურობა ნიშნავს წყაროს შესაბამისობის ხარისხს ისტორიულ ფაქტებთან და აქედან მომდინარე ნდობის იმ ზომას, რომელიც ეკონომისტ-ისტორიკოსს უჩნდება ამ წყაროსადმი. ამა თუ იმ წყაროზე მომუშავე ეკონომისტი თავიდანვე უნდა შეეცადოს დაადგინოს მისი ადეკვატურობის ზომა და ის, თუ რამდენად შეუძლია მას ამ წყაროში მოცემული ინფორმაციით სარგებლობა.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მომენტია ეკონომისტ-ისტორიკოსის „ლექსიკონის" პრობლემა ანუ, სხვაგვარად, მის მიერ გამოყენებული ტერმინოლოგიის პრობლემა.

„თავის ლექსიკონს ისტორიკოსი მეტწილად იღებს თვითონ თავისი საქმიანობის საგნიდან, მას იგი იღებს, როცა იგი (ლექსიკონი) ხანგრძლივი ხმარებისგან გაცვეთილი და გაფუჭებულია, თანაც იმთავითვე ისევე ორაზროვანია, როგორც გამოხატვის ყველა ის სისტემა, რომელიც სპეციალისტთა მკაცრად შეთანხმებული შრომით არაა შექმნილი".

ასეთი „ლექსიკონის" გამოყენებაში ორი ძირითადი საფრთხეა: ან წარსულისთვის შენი

საკუთარი ტერმინოლოგიის „თავს მოხვევა", ან, პირიქით, წარსულის ტერმინოლოგიის „ტყვედ" ქცევა.

ეკონომიკურ კვლევებში მკაცრად მეცნიერულად და დასაბუთებულად გამოყენებულ ისტორიულ მეთოდს უნარი აქვს გამოიღოს ყველაზე ფასეული შედეგები და ზოგიერთ შემთხვევაში მეტად არსებითი გავლენა იქონიოს მთლიანად ეკონომიკური ანალიზის განვითარებაზე.

მათგან პირველია ისტორიულ-ეკონომიკური პროცესებისა და მოვლენების კვლევაში რაოდენობრივი (სტატისტიკურის ჩათვლით) მეთოდოლოგიის გამოყენების პრობლემა. აქ ეკონომიკის ისტორიკოსებს ორი მიდგომა და ორი უკიდურესობა აქვთ: პირველი მიდგომა ისტორიულ-ეკონომიკური კვლევიდან პრაქტიკულად მთლიანად გამორიცხავს რაოდენობრივ ანალიზს და აქცენტს ეკონომიკურ ისტორიაში პიროვნული, უნიკალური მოვლენების შესწავლაზე აკეთებს, ხოლო მეორე, პირიქით - თითქმის მთელ ეკონომიკურ ისტორიას წარმოგვიდგენს ციფრების, სტატისტიკური აღწერისა და თვით მათემატიკური განტოლებების სამყაროთა მეშვეობით. მაგალითად, ჯ. ჰიქსი ისტორიის თეორიაში მის მიერ ჩატარებულ კვლევებს სწორედ მეორე ჯგუფს მიაკუთვნებს, თუმცა, ამავე დროს, პირველი ჯგუფის ნაშრომებსაც მიაგებს კუთვნილს.

ეკონომიკური ისტორია (ეკონომიკის ისტორია) ის ეკონომიკური მეცნიერებაა, რომელიც ქრონოლოგიური თანამიმდევრობით იკვლევს სპონტანურად განვითარებად სამეურნეო პროცესებს.

ეკონომიკის ისტორია ერთ-ერთი ყველაზე უფრო მასშტაბური და გავლენიანი ეკონომიკური მეცნიერებაა, ეკონომიკის ისტორიკოსები კი ერთობ შთამბეჭდავ რაზმს შეადგენენ ეკონომისტების არმიაში.

როგორც ნებისმიერ სხვა ეკონომიკურ მეცნიერებას, ეკონომიკის ისტორიასაც თავისი მთავარი მეთოდოლოგიური პრობლემები აქვს, რომლებიც ისტორიული მეთოდის გამოყენებას უკავშირდება, - ის პრობლემები, რომელთა მოგვარებაც საბოლოო ჯამში თეორიული საკითხების გადაჭრაზეც ახდენს გავლენას.

სტატისტიკით გატაცებას აკრიტიკებს ცნობილი ისტორიკოსი რ. კოლინგვუდი:

„ისტორიკოსისთვის სტატისტიკური კვლევა კარგი მსახურია, მაგრამ ცუდი ბატონი. სტატისტიკური განზოგადებანი მას არაფერს აძლევენ მანამ, ვიდრე მათი მეშვეობით იგი არ გამოავლენს განსაზოგადებელი ფაქტების უკან მდგარ აზრს" (Коллингвуд Р. მით. თხზ. გვ. 216).

ამის მიუხედავად, რაოდენობრივი და სტატისტიკური ანალიზი სულ უფრო ღრმად და ძლიერ ინერგება ეკონომიკის ისტორიის კატეგორიობრივ და ცნებით აპარატში, ამის მიზეზები კი აშკარაა - ისტორიულ-ეკონომიკური ცოდნის სიზუსტის მომატება.

დასავლეთის ისტორიულ-ეკონომიკურ მეცნიერებაში ახალი ეკონომიკური ისტორიის სკოლის გავლენით ჩამოყალიბდა წარმოდგენა კლიომეტრიაზე (კლიო - ისტორიის ძველბერძნული მუზა + მეტრეო [ძვ. ბერძნ.] გაზომვა) როგორც ისტორიულ-ეკონომიკური პროცესების შესწავლის საგანგებო მეთოდზე (ტერმინი „კლიომეტრია" პირველად დ. ნორტმა და რ. ფოგელმა შემოიღეს).

კლიომეტრია არის ეკონომიკის ისტორიასა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიაში ყველა იმ კვლევის ერთობლიობა, რომლებიც აქტიურად იყენებენ სტატისტიკურ და რაოდენობრივ მეთოდებს.

კლიომეტრიული მიდგომის ჩასახვა უნდა დავუკავშიროთ ახალი ეკონომიკური ისტორიის სკოლის საქმიანობას XX ს. 60-70-იან წლებში და მის ორ ძირითად წარმომადგენელს - დ. ნორტსა და რ. ფოგელს. იმის გამო, რომ ძალიან ძნელია ამ მიმართულების მთელი საქმიანობის რამდენიმე გვერდზე გადმოცემაც კი, კლიომეტრულ მიდგომაში აღვნიშნავთ მხოლოდ ორ საინტერესო მომენტს: ჯერ ერთი, ესაა იდეა იმის შესახებ, რომ თეორიულ ეკონომიკურ ცოდნაში არსებული ხარვეზების შევსება კლიომეტრული ანალიზის მეშვეობითაა შესაძლებელი, ხოლო, მეორე მხრივ, ესაა კონტრფაქტობრივი სიტუაციის ნაყოფიერი ცნების შემოღება - სიტუაციისა, რომელსაც „ალტერნატიულ სიტუაციას" უწოდებენ ხოლმე.

მეორე ფუნდამენტური მეთოდოლოგიური პრობლემაა ეკონომიკური თეორიის პერიოდიზაციის პრობლემა. კერძოდ, იმის განსაზღვრა, თუ რას წარმოადგენს ე.წ. მსოფლიო (ან საყოველთაო) ეკონომიკური ისტორია.

ისტორიკოსთა დიდი ნაწილი საყოველთაო ეკონომიკურ ისტორიას უწოდებს, უპირველეს ყოვლისა, იმ ქვეყნების ეკონომიკას, რომლებიც წამყვან როლს თამაშობდნენ მსოფლიო ეკონომიკურ განვითარებაში - დიდი ბრიტანეთი, აშშ, საფრანგეთი, იტალია, გერმანია, რუსეთი. თუმცა ეკონომიკის ისტორიკოსთა მნიშვნელოვანი ჯგუფი არ ეთანხმება მსოფლიო ეკონომიკურ განვითარებაში დანარჩენი ქვეყნების როლის დაკნინებას და იმის გატანას ცდილობს, რომ ტერმინს „საყოველთაო" (ან „მსოფლიო") აქ უფრო ფართო კონტექსტი ჰქონდეს და

მოიცავდეს ნაკლებად განვითარებული, ტექნოლოგიური პარამეტრებით ჩამორჩენილი ქვეყნებისა და ხალხების ისტორიას.

ბოლო თვალსაზრისი ფაქტობრივად ცდილობს გარკვეული ასპექტით „გაათანაბროს" ქვეყნებისა და რეგიონების ეკონომიკური ისტორიები, ეკონომიკური რეფლექსიისთვის უფრო მეტად ხელმისაწვდომი გახადოს ეკონომიკური განვითარებით ჩამორჩენილი სახელმწიფოების სამეურნეო გამოცდილება. ასეთ პოზიციას, ალბათ, აქვს არსებობის უფლება, განსაკუთრებით, თუკი იგი შევსებულია ცივილიზაციური და კულტუროლოგიური მიდგომებით. ყველაზე ჩამორჩენილი მეურნეობაც კი ინტერესს უნდა აღძრავდეს მსოფლიო ეკონომიკური ისტორიის თვალსაზრისით, თუკი ჩვენ მას განვიხილავთ არა მარტო მეურნეობად, არამედ ეკონომიკურ კულტურად და ეკონომიკურ ცივილიზაციად. რაღაც „ეტალონად"„კლასიკურ ტიპად" ცალკეული ხალხებისა და ქვეყნების განვითარების შერჩევაც ხომ ძალიან ხშირად საკმაოდ პირობითია და სუბიექტივიზმის მნიშვნელოვანი ელემენტის შემცველი. „ის, რასაც დღეს „ეტალონად" მიიჩნევენ, ხვალ შესაძლოა აღარ იყოს ასეთი", - ეს მსჯელობა „ეკონომიკური განვითარების ნებისმიერ კლასიკურ ტიპსა და ფორმაზე შეგვიძლია გავავრცელოთ". ამგვარად მსოფლიო (საყოველთაო) ეკონომიკური ისტორია თავისი ნამდვილი გაგებით არის აბსოლუტურად ყველა სახელმწიფოსა და ხალხის ისტორია, მოწინავეა ისინი თუ ჩამორჩენილი.

ბუნებრივია, ეკონომიკური ისტორიის მეთოდოლოგიური და მასთან მჭიდროდ დაკავშირებული თეორიული პრობლემატიკა ზემოხსენებული ორი მეთოდოლოგიური პრობლემით არ ამოიწურება. ჩვენი ამოცანა მხოლოდ ისაა, რომ მათი არსებობა მივანიშნოთ. რაც შეეხება საკუთარი მეცნიერების მრავალრიცხოვანი საკვანძო საკითხების გადაჭრას, ეს თვითონ ეკონომიკის ისტორიკოსების მოვალეობაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Февр Л. Бои за историю. М., 1991.
2.Коллингвуд Р. Идея истории. Автобиография. М., 1980.
3.Ковальзон И. Д. Методы исторического исследования. М., 1987.
4.Кейнс Д. Н. Предмет и метод политической экономики. М., 1899.
5.История экономических учении / Под ред. В. С. Автономова, О. И. Ананьина, Н. А. Макашовой. М., 2001.
6.Хикс Дж. Теория экономической истории. М., 2003.
7. Современные тенденции клиометрического анализа экономической истории США. М., 1982).

COMPARATIVE ECONOMIC METHOD IN THE HISTORY OF ECONOMICS AND HISTORY OF ECONOMIC THOUGHT

ELENE MENABDE-JOBADZE
assoc. prof. of GTU

Article states that comparison is one of the most universal and simultaneously effective logical cognitive methods. Apparently, this statement should apply to the methodology of researching of economic phenomena.

Methodology of historical school, in principle, neglects priority of the legal knowledge over historical knowledge and replaces it with the reverse-model: "with its significance, historical knowledge either exceeds the theoretical one or, at least, is equal to it."